

Ольга ПЕЛЕШОК
лаборант кафедри журналістики
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка,
науковий керівник –
доктор філологічних наук, професор
Наталія Поплавська

УДК 007: 304: 070

УНІВЕРСАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНОГО ЖУРНАЛІСТА В КОНТЕКСТІ КРОСМЕДІЙНОСТІ

Стаття присвячена аналізу тенденції удосконалення сучасного журналіста в Україні в умовах конвергенції засобів масової інформації. Вказано на нові вимоги до професійних та особистісних якостей фахівця, а також соціально-професійна адаптація журналіста до мінливих умов життєдіяльності суспільства. Розглядається також роль інтегрованих підходів у процесі універсалізації журналістів нового покоління в умовах кросмедійності.

Ключові слова: журналістика, конвергенція, крос-медійність, адаптація, професіоналізм, транспрофесіоналізм, універсальний журналіст, медіа.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток високих технологій, розширення доступу до інформації та поступовий рух до нового інформаційного суспільства ставлять серйозні завдання перед сучасним журналістом, який сьогодні володіє цифровими технологіями, що дозволяє одночасно працювати для газети, радіо, телебачення, Інтернету [5, с.6-7].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню дослідження універсалізації в сфері журналістики приділялась увага українських дослідників І.Артамонової, Л. Федорчук, російських – О.Вартанової, А. Качкаєвої, М. Лукіної, І.Карпенко, англійських – Д. Брюера, Т. Барра, Т. Флоя. Вони докладно аналізують процес конвергенції медіа, але не характеризують розширення спектра функціональних ролей журналіста, які він виконує у новому інформаційно-комунікаційному середовищі, народження нових професій в галузі соціальних комунікацій, характерні риси нового типу професіоналізму.

Формулювання цілей. У статті здійснено спробу аналізу процесу універсалізації журналістів в умовах кросмедійності.

Виклад основного матеріалу. Сучасна людина воліє отримувати інформацію зручно, оперативно, мобільно, доступно, мультимедійно, інтерактивно, політематично. Ця тенденція визначає запит на фахівців, що володіють навичками створення і редагування контенту для різних медіаплатформ. У результаті змін традиційної медіасистеми сьогодні газети, радіо, телебачення та Інтернет функціонують в мультимедійному середовищі, де і відбувається їх зближення, що виражається в злитті технологій, медіаринків та інших явищ. Цей процес, що отримав назву “конвергенція”, кардинально змінює підходи до збору, створення, розповсюдження і управління інформацією.

Термін “конвергентна журналістика” часто вживається як синонім “крос-медійної журналістики” (*crossmedia journalism*). Крос-медійність передбачає використання більше,

ніж одного медіа – аналогового або цифрового. Кросмедійний контент може подаватися на різні гаджети. Суть крос-медіа в тому, що один і той же контент може поширюватися на різних платформах [1, с. 63]. Термін “крос-медіа” часто вживається у значенні “думати крос-медійно”, “крос-медійна співпраця”, тобто спільна діяльність між співробітниками, які раніше ніяк не взаємодіяли один з одним, бо були розділеними редакціями та відділами. “Крос-медійна команда” – це журналісти, що працюють в одній команді і володіють різними журналістськими спеціалізаціями.

У такій складно структурованій і самоорганізованій системі діють вже інші закони репрезентації цінностей. Традиційно журналісти збирають інформацію і передають її споживачам, на свій розсуд вибираючи спосіб подачі, а головне – час передачі. Вони є основною ланкою в системі циркуляції інформації. Але з масовою комп'ютеризацією та інтернетизацією користувачі отримали можливість прямого доступу до величезних масивів даних. За висловом Е. Тофлера, “розвиток інформаційних технологій непомітно і швидко демонополізував інформацію без єдиного пострілу” [9, с.38]. У таких умовах журналістика стає відкритішою і динамічнішою, що призводить до розмиття кордонів між журналістами та іншими учасниками процесу обміну інформацією. У зв'язку з цим професор Г.Нюгрен зазначає: “Питання в тому, чи приводять ці зміни до депрофесіоналізації та ерозії журналістики як професії з певними нормами і цінностями?” [11, с.2].

Така ситуація змушує журналістів шукати адекватні відповіді новій реальності у вигляді апробації інструментів впливу на динамічну систему журналістської творчості в цифрову епоху. Для виробництва медійного продукту треба змінити самі редакційні процеси, в яких задіяний журналіст. Алгоритм створення і поширення інформації має бути не лінійним, коли операції виконувалися більш-менш послідовно. На зміну повинні прийти нелінійні редакційні процеси, які оптимізують процес роботи журналіста, що не бере участі в “упаковці” інформації, а займається лише її виробництвом, але при цьому володіє різноманітною методикою підготовки продукції. За такої моделі економляться ресурси і зростає навантаження на тематичні відділи, які змушені займатися обробкою отриманої від кореспондентів інформаційної сировини.

Робота журналіста регламентується і сучасними технічними рішеннями. Звичайно, технічну сторону видання та мовлення, як і раніше, забезпечуватимуть фахівці. Але все інше повинні робити журналісти редакції: це може бути верстка, запис відеорепортажів, найпростіший відеомонтаж і т.д. Проте, є побоювання, що в таких умовах робота журналіста стає більш автоматизованою і стандартизованою. У цьому випадку виникає необхідність у додатковому навчанні журналістів, оснащенні новою технікою, з'являються нові журналістські ролі.

Залежно від ключових джерел інформації сучасних медіа Пол Бредшоу виділяє наступні *нові ролі в конвергентній редакції*, а отже і журналістів: *редактор-агрегатор*, зусилля якого спрямовані на збір інформації (агрегацію), відбір корисного і релевантного матеріалу (фільтрацію), публікацію (на сайті, в друкованому виданні, соціальних мережах і блогах); *мобільний журналіст*, здатний знаходити події за межами Інтернету; *журналіст-аналітик*, що вміє працювати з базами даних і таблицями, виявляти закономірності, обробляти статистику; *мультимедіапродюсер*, що відповідає за весь інформаційний комплекс; *редактор-експерт* як навігатор галузевої спеціалізації; *редактор спільноти в Інтернеті*, чия роль полягає в тому, щоб формувати спільноти, допомагати починати і підтримувати дискусію, відповідати на питання, пояснювати, допомагати користувачам в окремих проектах, заохочувати до конструктивної активності [3, с.87-88]. Таким чином, журналіст сьогодні все частіше стає працівником кросмедійної редакції. Тому процес кросмедійності сучасні дослідники співвідносять з феноменом

універсалізації сучасного журналіста або ж його транспрофесіоналізмом. Теоретики журналістики при аналізі процесу конвергенції в сучасних ЗМІ, як правило, зупиняються на рівні “конвергенції компонентів ЗМІ”, відзначаючи, яким чином змінюється структура редакції, з'являються нові принципи в управлінні виданням. Тому від журналістів вимагається повна універсалізація.

Процес конвергенції можна розглядати з позиції визначення ініціатора даного явища – керівництва ЗМІ (“конвергенція зверху”) або самого журналіста (“конвергенція знизу”). Розформування колишніх відділів і створення єдиного ньюзруму, організація команди, яка працює для кількох медіаплатформ, звільнення вузьких фахівців і передача їх посадових обов'язків в компетенції інших працівників – перші кроки можливої модернізації. Журналіст потрапляє в ситуацію, коли зовнішні умови роботи змінюються, що тягне за собою появу нових обов'язків і принципів. Так, наприклад, кореспондент готує матеріал для різних медіаплатформ, стає універсальним журналістом, виконуючи обов'язки кількох працівників різних типів медіа. Під час подібної модернізації редакції у журналіста, як правило, відсутня можливість вибору – йому необхідно або стати універсальним фахівцем, або шукати нове місце роботи.

Також деякі редактори і керівники медіа відзначають, що подібна модернізація призводить до зниження якості журналістських матеріалів і сприяє тільки зменшенню матеріальних витрат. Також відзначимо, що конвергентні процеси охоплюють ще далеко не всі видавничі колективи нашої країни. Багато видань і раніше творять за старими лекалами, а єдиною відповіддю на технологічні виклики залишаються інтернет-сайти з оцифрованим контентом паперових видань – по суті електронні архіви медіапродуктів. Можливим шляхом до швидкої конвергенції медіа може бути практика розвитку транспрофесіоналізму в журналістському співтоваристві. Наприклад, головний редактор газети “Комсомольська правда в Україні” В. Сунгоркін зазначає: “Якщо колись люди дізнавалися новини тільки лише з друкованих газет, то сучасній людині сьогодні наданий вибір: радіо, телебачення, Інтернет. Саме тому медіахолдинг, який може надати інформацію комплексно, приречений на успіх. Однак і працювати в такому холдингу повинен журналіст, який має бути таким собі універсальним солдатом: в одній руці диктофон, в іншій камера, на шиї висить фотоапарат, а до голови прикріплений ліхтарик. Ми реалізуємо модель саме такого універсального журналіста” [7].

При дослідженні проблеми універсалізації сучасного журналіста можна побачити, що при збільшенні посадових обов'язків у деяких випадках головними принципами журналіста стають оперативність і працездатність. Як правило, в цьому випадку якість роботи журналіста знижується, виникає ризик появи безлічі граматичних і стилістичних помилок, неточностей, порушень етичних і моральних принципів. На наш погляд, керівникам ЗМІ необхідно враховувати, що універсальний журналіст повинен не тільки мати навички роботи вузьких фахівців суміжних професій (режисер, телевізійний оператор, графічний дизайнер), а й бути освіченою, високоінтелектуальною людиною з цілим комплексом етичних і моральних принципів.

У такій ситуації володіти цими навичками повинні журналісти регіональних медіа. У них повинна бути ключова спеціалізація журналіста і необхідні знання, навички та вміння інших спеціалізацій, чи то телевізійних, радійних, газетних. Такий фахівець може підготувати якісний матеріал сам. Але, як правило, необхідного комплексу знань у сучасних журналістів немає, тому їх матеріали відрізняються невисокою якістю, а також все частіше виникає загроза медіабезпеки населення. Фахівця необхідно озброїти таким набором знань і компетенцій, який буде йому безпосередньо необхідний при вирішенні поставлених професійних завдань, бо універсально освічена людина здатна адаптуватися до мінливих умов комунікативного та культурного середовища, оскільки може

сприймати нове і вчитися новому самостійно. Тому одним із шляхів універсалізації журналіста, покликаного поєднувати як вимоги соціального замовлення, так і умови функціонування журналістики в системі медіабізнесу, має стати розвиток кросмедійного інформаційного виробництва.

Висновки. Таким чином, без істотних матеріальних і особистісних витрат, без розуміння особливостей ринкової конкуренції неможливо слідувати викликам часу, які вимагають універсалізованого та соціально орієнтованого журналіста, діяльність якого необхідна інформаційному суспільству XXI століття. Поки йде лише становлення конвергентної журналістики як нової форми набуття журналістами професійних навичок, що диктуються цифровим часом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранова Е. А. Конвергентная журналистика : учебник для магистров / Е. А. Баранова. – М. : Издательство Юрайт 2014. – 269 с. – Серия : Магистр.
2. Берегова Г. Д. Пошуки нових філософсько-освітніх парадигм у контексті освітньої кризи [Електронний ресурс] / Г. Д. Берегова // Культура і сучасність . – 2013. – № 2. – С. 3–9. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Kis_2013_2_3.pdf
3. Журналистика и конвергенция : почему и как традиционные СМИ превращаются в мультимедийные. – С. 89–91.
4. Журналистское образование в условиях конвергенции СМИ: монография / Л. П. Шестеркина и др.; под ред. Л. П. Шестеркиной. – Челябинск: Издательство РЕКПОЛ, 2012. – 114 с.
5. Засурский Я. Н. Журналистское образование в информационном обществе // Вестник МГУ. Серия 10. Журналистика. – 2006. – № 4. – С. 3–9.
6. Панюшкіна С. Перехід на нові формати [Електронний ресурс] / Світлана Панюшкіна // сайт «Телекритика». – Режим доступу до сайту : <http://www.telekritika.com.ua>
7. Тоффлер Э. Шок будущего / Э. Тоффлер. – М.: АСТ, 2008. – 560 с.
8. Шевченко Л. С. «Третя професійна революція» та розвиток вищої юридичної освіти/Л. С. Шевченко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Економічна теорія та право. – Х. : Право, 2013, N 2013. – № 2 (13). – С.272-274.
9. Nygren G. Is there a de-professionalization of journalism? / Nygren G// Paper for the conference Nordic Media in Theory and Practice. – UCL. London, 2008. – P. 1–2.

Ольга Пелешок

Универсализации современного журналиста в контексте кросмедийности

Статья посвящена анализу тенденций усовершенствования современного журналиста в Украине в условиях конвергенции средств массовой информации. Указано на новые требования к профессиональным и личностным качествам специалиста, а также социально-профессиональная адаптация журналиста к меняющимся условиям жизнедеятельности общества. Рассматривается также роль интегрированных подходов в процессе универсализации журналистов нового поколения в условиях кросмедийности.

Ключевые слова: журналистика, конвергенция, кросс-медийность, адаптация, профессионализм, транспрофессионализм, универсальный журналист, медиа.

Olha Peleshok

Universalization of the Modern Journalist in a Context the Crossmedia

Article is devoted to the analysis of current trends of improvement of the modern journalist in Ukraine in the convergence conditions of massmedia. Specified on the new requirements for the professional and personal qualities of professional and socio-professional adaptation to the changing conditions journalist of society. The role of the approaches integrated the crossmedia in the course of a universalization of journalists of new generation in the cross-media conditions of massmedia is considered also.